

נתקבלו במערכת

שערים ללוח העברי. מהדורה חדשה מתוקנת ומורחבת. כתב, ערך ושירטט רחמים בן שאול הכהן שר־שלוש. נתניה תשס"ט. 240 עמ'.

(yrsarshalom@bezeqint.net)

בתשכ"ז הוציא לאור ר' רחמים שר־שלוש את הספר הקטן והחשוב 'יסודות הלוח העברי', שסקר בתמציתיות את יסודות הלוח והביא תועלת רבה למשתמשים בו; אך הרחבת חוג המתעניינים בנושא ועליית רמת הידיעות של רבים מהם הביאו את המחבר, לשעבר מורה ומנהל וכיום אחד המומחים הגדולים בעולם בתחום מסובך זה, לחבר לאחר י"ז שנים את ספרו הגדול 'שערים ללוח העברי' (נתניה תשד"מ). ספר זה מיוחד במינו בחזונו - מהדורה אלבומית (25x35 ס"מ) שבה כל עמוד כולל נושא או תתינושא אחד (לא פחות ולא יותר!) בכתב ידו הבהיר והמדויק של המתבר [!], כולל תרשימים וטבלאות - כולם 'עבודת יד'! י"ד שערים מפורטים בספר (ומכאן שמו) הכוללים פרקים רבים על דברי ימי העיבור, יסודות הלוח (כולל קביעות ודחיות), המועדים וזמניהם, היממה וחלקיה, המולדות, התקופות, השוואות בין הלוח העברי ללוחות האחרים, ועוד ועוד, בס"ה תמונה שלמה של כל הידע הבסיסי הדרוש להבנת הנושאים השונים הקשורים ללוח העברי, בשפה ברורה ופשוטה, שעונה על ציפיותיו של כל 'מתחיל' - וגם על דרישותיו של 'מתקדם' המבקש להעמיק ולהרחיב את ידיעותיו בנושא חשוב זה, הכולל בתוכו שילוב מיוחד של תורה וחכמה. המחבר לקח בחשבון שלא כל הלומדים בספר רוצים להעמיק במכלול הנושאים, ולכן הביא בעמוד השני של כל שער סיכום של החומר המובא בפרק, כאשר בגוף הפרק מובאים הנושאים בהרחבה. המהדורה הראשונה לא נמכרה בחנויות, וכדברי המחבר הספר הופץ בשיטת 'רואים אצל חבר ומזמינים מהמחבר'... כבר לפני זמן רב אזלה כל המהדורה הנ"ל, ובמקביל עלתה מאוד הדרישה לספר בעקבות הרחבה משמעותית של חוג המתעניינים בנושא, וכן נאספו אצל המחבר השלמות ותוספות שונות - חלקן בעקבות הערות קוראים, בהם קבוצה של מתעניינים, חלקם מומחים בתחום, המשתתפים בפורום אלקטרוני פעיל בנושאי הלוח. המהדורה החדשה שיצאה זה עתה לאור אחרי 25 שנה מבוססת על זו הישנה והטובה, בתוספת עמודים חדשים וחלקי-עמודים כתובים הפעם באותיות מודפסות (מה שמבליט לאורך הספר את התוספות והשינויים שבמהדורה החדשה). הערה אחת רציתי להעיר על דברי המחבר בעמ' 234: בקשר לוויכוח אם בעתיד, כשישובו שופטינו כבראשונה, נשוב לקדש חודשים על פי הראייה או שיקודש לוח קבוע (המשך לוויכוח המעניין והמעמיק בנושא זה בין רש"ש עצמו לבין הרב שי ואלטר, ראש המכון ללימודי קידוש החודש בישיבת כרם ביבנה, שנדפס בקובץ 'יודעי בינה' - מאסף תורני לענייני קידוש החודש, זמנים בהלכה ואסטרונומיה יהודית, כרך ד [ניסן תשס"ז] עמ' 53-9; הובא גם באתר 'דעת') - מעיר המחבר שאף בערב הסעודית הנהיגו לאחרונה שראש החודש המוסלמי ייקבע ע"י חישוב מועד ראיית הירח החדש ולא על פי הראייה-בפועל כפי שהיה נהוג בעבר, ורצונו לרמוז בזה שאין אפשרות בעולם מודרני לחיות במצב שלוח השנה אינו קבוע מראש; ובעמ' 235 הוא מחזק את דבריו אלו בעזרת מדרש המובא בילקוט שמעוני (יחזקאל רמז שפג) שלעתיד לבוא ידעו שהחודש מקודש על פי דלתות בית המקדש שיפתחו מאליהן: 'שער החצר הפנימית הפונה קדים ששת ימי המעשה יהיה סגור, וביום השבת הם נפתחים

מאליהם ויודעים כל העם שבא יום השבת, וכן בר"ח יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן ויודעין שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשין את החודש בעליונים'. מוסיף המחבר: ניתן למצוא כאן רמז שחישוב מועד ראיית הירח ייעשה בעתיד לאו דווקא בעזרת עדים - אלא בעזרת המחשב למשל. אולם הענין אינו פשוט כלל: לדעת רוב גדולי של הראשונים ברור לחלוטין שמצות עשה לקדש את החודש על פי הראייה, ומצוה זו עתידה בעז"ה לשוב ולהתחדש במהרה בימינו. האמצעים הטכנולוגיים הקיימים היום והידע האסטרונומי המודרני יסייעו לדייק בקידוש החודש באופן מושלם, וגם להתגבר בוודאי על בעיית התאריך-הלא-ידוע-מראש כאשר אין לוח עתידי קבוע, אך לא יזיזו את המצוה הזו ממקומה. אף הראיה מילקוט שמעוני אינה משכנעת: המקור שלו הוא פרקי דרבי אליעזר פרק נא, אך במהדורת היגר של פרדר"א (מהד' חורב, ושם בפרק נ ולא נא) הנוסח שונה: "ר' יהודה אומר בחודשים ובשבתות ישראל יושבים שם [=בבית המקדש] ורואין את הדלתות נפתחין מאליהם ויודעין ששכינתו של הקב"ה שם, שנאמר כי ה' אלהי ישראל בא בו, מיד כורעים ומשתחוים לפני האלוקים. וכן לשעבר וכן לעתיד, שנאמר והשתחוו עם הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחודשים"..." לפי גירסה זו נראה לפרש שגם הנוסח שצוטט ביל"ש לא התכוון לומר שפעולה 'אוטומטית' כלשהי תבשר על כניסת השבת והחודש - אלא שיראו את השגחת ה' בבית המקדש באופנים שונים, ובין השאר גם בתיפקודו של המקדש בהתאם לזמנים המקודשים של השנה בהשגחה מיוחדת של רבש"ע; אך כמו שאת השבת תקדש שקיעת החמה ולא פתיחת דלתות ההיכל - כך את החודש יקדשו בית דין על פי עדים שראו את הירח החדש, ולא הדלתות הנפתחות. רק דעות חריגות בין גדולי ישראל נותנות להבין שיתכן שלעתיד לבוא אפשר יהיה לוותר על קידוש החודש ע"י בי"ד, ואין זו דרך המלך בהלכה. 'הראש היהודי' ימצא פתרון לבעיה הטכנית והארגונית של קביעת תוכניות לעתיד כשקביעת התאריך תהיה תלויה במראה הירח החדש ובעדים שיעידו עליו, לזה איני דואג... ברור שגם לדעת רש"ש אין זה מובן מאלי ששנישך לנהוג לעולם בלוח הקבוע הנהוג היום; הוא סובר שאת ההכרעה בשאלה זו יש להשאיר בידי חכמי העיבור בימות המשיח שלהם תהיה הסמכות לקבוע חודשים ושנים, ויתכן לדעתו שהכרעתם תהיה לקבוע לוח קבוע על פי שיקול דעתם - אך כאמור לא כך נראית פשוטות דעתם של רוב גדולי ישראל שעסקו בנושא. ולסיום: אין ערוך לחשיבות הספר 'שערים ללוח העברי' ולתועלת שיש בו ללומד, לחוקר ולכל מי שמתעניין בלוח השנה היהודי; זהו אוצר בלום שראוי להימצא ממש בכל בית.

ספר דולה ומשקה. קובץ שיחות שנאמרו מפי מו"ר רה"י הגר"י הורוביץ שליט"א בבית המדרש דישיבת אופקים. נערך ונכתב ע"י תומר חיים בכר. ירושלים, פלדהיים, תשס"ט. כרך א: אלול ור"ה. כרך ב: עש"ת ויוה"כ. (02-6513947)

גיסי הגדול, ראש ישיבת אופקים הגאון הרב יעקב הורוביץ זצ"ל, שהקדיש את עיקר כוחותיו להרבצת תורה בתלמידיו בשיעורי עיון עמוקים כסדר המסכתות הנלמדות בישיבה, יצא שמעו במיוחד עקב שיחותיו בענייני התורה והזמנים, בהם דרך בעקבי רבו הגר"י הוטנר זצ"ל. תלמידיו המובהקים הרבנים חיים יוסף הברמן ותומר בכר יזמו ובצעו את הפיכת התורה שבעל-פה הזו לתורה שבכתב, וכבר שני כרכים יצאו לאור בסדרת 'דולה ומשקה', אחד בנושאים שונים והאחר על חנוכה (עליו כתבתי ב'המעין' תמוז תשס"ו [מו, ד] עמ' 91), בנוסף לחוברת 'עקב תשמעון' שיצאה לאור לפני שנים. עתה יצאו לאור שני כרכים